

มหาสติปัฏฐานสูตร

หนังสือลำดับที่ ๖๓ มหาสติปัฏฐานสูตร

แปลและเรียบเรียง : อ.สุกวีร์ ทুমทอง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : สิงหาคม ๒๕๕๑ จำนวนพิมพ์ ๕๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กันยายน ๒๕๕๑ จำนวนพิมพ์ ๓๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : ชมรมกัลยาณธรรม ๑๐๐ ถ.ประโคนชัย

ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

โทรศัพท์ ๐๒-๗๐๒๗๓๕๓ และ

๐๒-๗๐๒๙๖๒๔

ภาพปกและ

จัดรูปเล่ม : บุญรอด แสงสินธุ์

ภาพประกอบ : พระพุทธประวัติ

จัดพิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ แคนนา กราฟฟิก

๑๙/๓๒๒-๓๒๓ ถนนบางแวก แขวงบางแวก

เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

โทรศัพท์ ๐๘๖-๓๑๔- ๓๖๕๑

สำนักงาน ชัมมทานัง ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้สิ่งปวง

www.kanlayanatam.com

คำนำ

จากชมรมกัลยาณธรรม

หนังสือมหาสติปัญญาสูตรเล่มนี้ เคยอยู่ในภาคผนวก
ท้ายเล่มของหนังสือ ทางพันธุฯ ซึ่งท่านอาจารย์สุภีร์ ทุมทอง
ได้แปลและเรียบเรียงไว้ท้ายเล่มดังกล่าว ชมรมกัลยาณธรรม
เห็นว่า ควรเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์กว้างขวางขึ้นในหมู่
พุทธศาสนิกชน ผู้สนใจในหลักการปฏิบัติธรรมตามแนว
สติปัญญาอันพระพุทธรูปองค์ใดตรัสไว้แจ่มแจ้งในพระสูตรนี้
หวังว่าหนังสือนี้จะเป็นประโยชน์แก่ทุกท่านตามสมควร
และขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์สุภีร์ ทุมทองไว้ ณ
โอกาสนี้ ที่กรุณาช่วยตรวจทานต้นฉบับให้

คุณความดีทั้งหมดในการจัดพิมพ์และเผยแพร่หนังสือนี้
ขอ ном ถวายเป็นพุทธานุชาและจรรโลงพระศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

คำอโนมทนาจากผู้แปลและเรียบเรียง

สติปัฏฐานนั้นเป็น “เอกายนมรรค” เป็นหนทางเดียวที่
 ตัดตรงสู่พระนิพพาน ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้เป็นเอกของโลกทรง
 ประกาศไว้อย่างละเอียดและแจ่มแจ้งแล้วในมหาสติปัฏฐานสูตร
 ขออโนมทนาในกุศลเจตนาของชมรมกัลยาณธรรมที่ได้
 จัดพิมพ์พระสูตรนี้ออกเผยแพร่ อันจะเป็นการบอกหนทางอัน
 ประเสริฐแก่สาธุชนทั้งหลาย ขอให้ทุกท่านเจริญก้าวหน้าใน
 ธรรมยิ่งๆ ขึ้นไป และขอให้มีโอกาสเข้าถึงพระนิพพานใน
 ปัจจุบันชาตินี้ ด้วยกันทุกท่านเทอญ

อาจารย์สุธีร์ ทุ่มทอง
ผู้แปลและเรียบเรียง

๕

มหาสติปัฏฐานสูตร

ข้าพเจ้าได้สดับจดจำมาแล้วอย่างนี้

ในสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่
ที่นิคมชื่อกัมมาสถัมมะ แคว้นกุรุ ณ ที่นั้น
พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ
พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสมหาสติปัฏฐานสูตรดังนี้ว่า

๖

อุทเทศ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว
 เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วง
 โสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส
 เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อกะทำให้แจ้งพระ
 นิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน ๔ ประการ
 ๔ ประการอะไรบ้าง คือ
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนา

(๑) เป็นผู้ตามดูกายในกายอยู่ มีความเพียร
 มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและ
 โทมนัสในกายได้

มหาสติปัฏฐานสูตร ๗

(๒) เป็นผู้ตามดูเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด
อภิชฌาและโทมนัสในเวทนาทั้งหลายได้

(๓) เป็นผู้ตามดูจิตในจิตอยู่ มีความเพียร
มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและ
โทมนัสในจิตได้

(๔) เป็นผู้ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด
อภิชฌาและโทมนัสในธรรมทั้งหลายได้

จบ อุทเทส

๒

พระพุทธรเจ้า ทรงตรัสรู้

มหาสติปัฏฐานสูตร ๙

กายนุปัสสนา

(การตามดูกาย ๑๔ หมวด)

(๑) หมวดลมหายใจ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างไร ภิกษุในพระศาสนา
ไปสู่น่าดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่ที่ว่างจาก
เรือนก็ดี นั่งขัดสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติ
มุ่งตรงต่อกัมมัฏฐาน เขมมีสติหายใจเข้า
มีสติหายใจออก

(๑) เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ว่าเราหายใจ
เข้ายาว เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ว่าเราหายใจ
ออกยาว

(๒) เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ว่าเราหายใจเข้าสั้น

เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ว่าเราหายใจออกสั้น

(๓) ย่อมศึกษาว่า เราจักเป็นผู้รู้กงกลม

ทั้งปวงหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า เราจัก

เป็นผู้รู้กงกลมทั้งปวงหายใจออก

(๔) ย่อมศึกษาว่า เราจักระงับกายสังขาร

หายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า เราจักระงับ

กายสังขารหายใจออก

นายช่างกลึงหรือลูกมือของนายช่างกลึง

ผู้ชำนาญ เมื่อชักเชือกกลึงยาว ก็รู้ว่าเรา

ชักยาว เมื่อชักเชือกกลึงสั้น ก็รู้ว่าเราชักสั้น

แม้นั้นใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน

(๑) เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ว่าเราหายใจ

เข้ายาว เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ว่าเราหายใจ

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๑

ออกยาว

(๒) เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ว่าเราหายใจ
เข้าสั้น เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ว่าเราหายใจ
ออกสั้น

(๓) ย่อมศึกษาว่า เราจักเป็นผู้รูกองลม
ทั้งปวงหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า เราจัก
เป็นผู้รูกองลมทั้งปวงหายใจออก

(๔) ย่อมศึกษาว่า เราจักระงับกายสังขาร
หายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า เราจักระงับ
กายสังขารหายใจออก

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
เป็นผู้

(๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บ้าง

๑๒

- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูเหตุทั้งเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกรู้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่ารู้ เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดลมหายใจ

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๓

ประสูติ ณ ลุมพินีวัน

อมิตดาบสมาธิ

๑๔

(๒) หมวดอิริยาบถ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกริธีการหนึ่ง ภิกษุ

(๑) เมื่อเดิน ก็รู้ว่าเราเดิน

(๒) เมื่อยืน ก็รู้ว่าเรายืน

(๓) เมื่อนั่ง ก็รู้ว่าเรานั่ง

(๔) เมื่อนอน ก็รู้ว่าเรานอน

(๕) กายของเธอตั้งอยู่โดยอาการอย่างใดๆ

ก็รู้อาการนั้นตามอาการอย่างนั้นๆ

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม

เป็นผู้

(๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บ้าง

(๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บ้าง

(๓) ตามดูกายในกาย

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๕

ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อบูรุษ เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิจิไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดอิริยาบถ

๑๖

(๓) หมวดความรู้สึกรู้ตัว

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย อีกรูปวิธีการหนึ่ง ภิกษุ

(๑) เป็นผู้ทำความรู้สึกรู้ตัว ในการก้าวไป

และการถอยกลับ

(๒) เป็นผู้ทำความรู้สึกรู้ตัว ในการมอง

และการเหยียด

(๓) เป็นผู้ทำความรู้สึกรู้ตัว ในการคู้เข่า

และการเหยียดออก

(๔) เป็นผู้ทำความรู้สึกรู้ตัว ในการครองผ้า

สังฆาฏิ การอุ้มบาตรและการหมั่นจีวร

(๕) เป็นผู้ทำความรู้สึกรู้ตัว ในการกิน

การดื่ม การเคี้ยวและการลิ้ม

(๖) เป็นผู้ทำความรู้สึกรู้ตัว ในการถ่าย

อุจจาระและการถ่ายปัสสาวะ

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๗

(๗) เป็นผู้ทำความรู้สึกตัว ในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด และการนิ่ง

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อมเป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกายทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไปในกายอยู่บาง

๑๘

พราหมณ์ทั้ง ๘ พยากรณ์

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู้อย่างหนึ่ง เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและพิสูจน์ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดความรู้สีกตัว

มหาสตีปฏฐานสูตร ๑๙

ทรงประลองตีปตาสตร์ยิงธนู

อภิเษกสมรสกับพระนางยโสธราหรือพิมพา

(๔) หมวดยุติสิ่งปฏิบัติ

ดูก่อนปฏิบัติทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
 ปฏิบัติยอมพิจารณาภายในและตั้งแต่ฝ่าเท้า
 ขึ้นไปเบื้องบน ตั้งแต่ปลายผมลงมาเบื้อง
 ล่าง ที่มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ เต็มไปด้วยของ
 ไม่สะอาดชนิดต่างๆ ว่า ในกายนี้มีแต่สิ่ง
 ปฏิบัติ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น
 กระดูก เยื่อในกระดูก ไข หัวใจ ตับ พังผืด
 ม้าม ปอด ใสใหญ่ ใสเล็ก อาหารใหม่
 อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ
 มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ
 มูตร

ดูก่อนปฏิบัติทั้งหลาย เหมือนงูมีปาก
 สองข้าง บรรจุกเต็มด้วยธัญญาพีชานานา

มหาสติปัฏฐานสูตร ๒๑

ชนิด คือ ขาวสาลี ขาวเปลือก ถั่วเขียว
 ถั่วเหลือง งา ขาวสาร คนตาดีเปิดดูนั้น
 แลก็จะเห็นได้ว่า นี่ขาวสาลี นี่ขาวเปลือก
 นี่ถั่วเขียว นี่ถั่วเหลือง นี่งา นี่ขาวสาร ฉันท
 ภิษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ย่อมพิจารณากาย
 นี้แหละ ตั้งแต่ฝ่าเท้าขึ้นไปเบื้องบน ตั้งแต่
 ปลายผมลงมาเบื้องล่าง ที่มีหนังหุ้มอยู่โดย
 รอบ เต็มไปด้วยของไม่สะอาดชนิดต่างๆ ว่า
 ในกายนี้มีแต่สิ่งปฏิกูล คือ ผม ขน เล็บ ฟัน
 หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต
 หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด ไล่ใหญ่ ไล่เล็ก
 อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เลือด
 เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก
 ไชขอ มูตร

๒๒

ทรงเห็นเทวทูต ๔

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บ้าง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บ้าง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บ้าง

มหาสติปัฏฐานสูตร ๒๓

- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกรู้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดใส่ใจสิ่งปฏิภูล

(๕) หมวดใส่ใจธาตุ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกรูปการหนึ่ง
 ภิกษุยอมพิจารณาภายในนี้แหละตามที่ตั้งอยู่
 โดยความเป็นธาตุว่า ในภายใน มีธาตุดิน
 ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหมือนคนฆ่าโค
 หรือลูกมือของคนฆ่าโคผู้ชำนาญ ฆ่าแม่โค
 แล้วแบ่งออกเป็นส่วนๆ จากนั้นจึงนั่งดูอยู่ที่
 หนทางใหญ่ ๔ แพร่ง ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้น
 เหมือนกัน ยอมพิจารณาภายในนี้แหละตาม
 ที่ตั้งอยู่โดยความเป็นธาตุว่า ในภายใน
 มีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกรู้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว

๒๖

ทรงเบ็ทหน้ายในปราสาท

และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดใส่ใจธาตุ

หมวด ๙ ปาฐา

(๖) ปาฐาที่ ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อิกวิธีการหนึ่ง
 ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
 ตายแล้ว ๑ วันก็ดี ๒ วันก็ดี ๓ วันก็ดี
 ที่ขึ้นพองมีสีเขียวคล้ำ น้ำเหลืองไหล จันใด
 เอนอมเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายนี้
 ก็มีสภาพอย่างนี้ มีลักษณะอย่างนี้ ไม่พ้น
 สภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
 เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง

๒๘

- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ปาฐาที่ ๑

(๗) ปาฐาที่ ๒

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
 ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
 อันฝูงกาจิกกินอยู่ก็ดี ฝูงเหยี่ยวจิกกินอยู่ก็ดี
 ฝูงแรงจิกกินอยู่ก็ดี หมูสุนัขบ้านกัดกินอยู่
 ก็ดี หมูสุนัขจิ้งจอกกัดกินอยู่ก็ดี หมูสัตว์
 เล็กๆ หลายชนิดกัดกินอยู่ก็ดี ฉันทใด เธอ
 นอมเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายนี้
 ก็มีสภาพอย่างนี้ มีลักษณะอย่างนี้
 ไม่พ้นสภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
 เป็นผู้

(๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บ้าง

๓๐

- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกรู้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ป่าช้าที่ ๒

(๘) ป่าช้าที่ ๓

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
เป็นโครงกระดูก ยังมีเนื้อและเลือด มีเอ็น
ผูกมัดอยู่ ฉันทใด เธอหอมเข้ามาสู่กายนี้
แหละว่า ถึงร่างกายนี้ ก็มีสภาพอย่างนี้
มีลักษณะอย่างนี้ ไม่พ้นสภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

๓๒

- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกรู้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู้อย่างเดียว เพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ป่าช้าที่ ๓

(๙) ป่าช้าที่ ๔

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
 ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า เป็น
 โครงกระดูก ยังเปื้อนเลือด ไม่มีเนื้อ ยังมี
 เอ็นผูกมัดอยู่ ฉนใด เธอน้อมเข้ามาสู่กายนี้
 แหละวา ถึงร่างกายนี้ ก็มีสภาพอย่างนี้
 มีลักษณะอย่างนี้ ไม่พ้นสภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
 เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บ้าง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บ้าง
- (๓) ตามดูกายในกาย
 ทั้งภายในและภายนอกอยู่บ้าง

๓๔

- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกรู้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ปาฐาที่ ๔

(๑๐) ป่าช้าที่ ๕

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
 ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า เป็น
 โครงกระดูก ไม่มีเนื้อและเลือด ยังมีเอ็น
 ผูกรัดอยู่ ฉันทใด เอนนุ่มเข้ามาสู่กายนี้
 แหะลา ถึงร่างกายนี้ ก็มีสภาพอย่างนี้
 มีลักษณะอย่างนี้ ไม่พ่นสภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
 เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
 ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

๓๖

- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกรู้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ป่าช้าที่ ๕

มหาสติปัฏฐานสูตร ๓๗

บรรพชาสามเณร

นายจุนทะถวายภัตตาหาร

(๑๑) ป่าช้าที่ ๖

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
 ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
 เป็นโครงกระดูก ไม่มีเอ็นผูกมัดแล้ว
 กระจายไปในทิศน้อยทิศใหญ่
 คือ กระดูกมีอยู่ทางหนึ่ง กระดูกเท้าอยู่
 ทางหนึ่ง กระดูกแข้งอยู่ทางหนึ่ง กระดูกขา
 อยู่ทางหนึ่ง กระดูกสะเอวอยู่ทางหนึ่ง
 กระดูกสันหลังอยู่ทางหนึ่ง กระดูกซี่โครง
 อยู่ทางหนึ่ง กระดูกหน้าอกอยู่ทางหนึ่ง
 กระดูกแขนอยู่ทางหนึ่ง กระดูกไหล่
 อยู่ทางหนึ่ง กระดูกคออยู่ทางหนึ่ง
 กระดูกคางอยู่ทางหนึ่ง กระดูกฟันอยู่
 ทางหนึ่ง กะโหลกศีรษะอยู่ทางหนึ่ง ฉันได

มหาสติปัฏฐานสูตร ๓๙

เธอน้อมเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายนี้
ก็มีสภาพอย่างนี้ มีลักษณะอย่างนี้ ไม่พ้น
สภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

๔๐

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ป่าช้าที่ ๖

(๑๒) ป่าช้าที่ ๗

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
เป็นท่อนกระดูกสีขาวเหมือนสังข์ ฉันได
เธอ نومเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายนี้
ก็มีสภาพอย่างนี้ มีลักษณะอย่างนี้ ไม่พ้น

มหาสติปัฏฐานสูตร ๔๑

สภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ว่า กายมีอยู่

๔๒

ก็เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่อให้สตรีระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ป่าช้าที่ ๗

(๑๓) ป่าช้าที่ ๘

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า เป็น
กองกระดูกเกาเกิน ๑ ปีไปแล้ว ฉันทได
เธอนอมเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายนี้
ก็มีสภาพอย่างนี้ มีลักษณะอย่างนี้ ไม่พ่น
สภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว

๔๔

และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ป่าช้าที่ ๘

(๑๔) ป่าช้าที่ ๙

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
ภิกษุเห็นศพคนตายที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า เป็น
กระดูกผุละเอียดเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ฉันใด
เขื่อนอมเขามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายนี้
ก็มีสภาพอย่างนี้ มีลักษณะอย่างนี้ ไม่พ้น
สภาพอย่างนี้ไปได้

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม

มหาสติปัฏฐานสูตร ๔๕

เป็นผู้

- (๑) ตามดูกายในกายภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูกายในกายภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูกายในกาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในกายอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในกายอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในกายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ว่า กายมีอยู่
ก็เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่อาศัยอยู่แล้ว
และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก

๔๖

ทรงศึกษากับอาหารดาบส

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูกาย
ในกายอยู่อย่างนี้แล

จบ ป่าช้าที่ ๙
จบ หมวด ๙ ป่าช้า
จบ กายานุปัสสนา

เวทนานุปัสสนา
(การตามดูความรู้สึก)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดู
เวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่อย่างไร
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนา

(๑) เสวยสุขเวทนาอยู่

ก็รู้ว่าเราเสวยสุขเวทนา

(๒) เสวยทุกข์เวทนาอยู่

ก็รู้ว่าเราเสวยทุกข์เวทนา

(๓) เสวยอทุกข์ขมสุขเวทนาอยู่

ก็รู้ว่าเราเสวยอทุกข์ขมสุขเวทนา

(๔) เสวยสุขเวทนามีอามิสอยู่

ก็รู้ว่าเราเสวยสุขเวทนามีอามิส

(๕) เสวยสุขเวทนาไม่มีอามิสอยู่

๔๘

ก็รู้ว่าเราเสวยสุขเวทนาไม่มีอามิส

(๖) เสวยทุกขเวทนามีอามิสอยู่

ก็รู้ว่าเราเสวยทุกขเวทนามีอามิส

(๗) เสวยทุกขเวทนาไม่มีอามิสอยู่

ก็รู้ว่าเราเสวยทุกขเวทนาไม่มีอามิส

(๘) เสวยอทุกขมสุขเวทนามีอามิสอยู่

ก็รู้ว่าเราเสวยอทุกขมสุขเวทนามีอามิส

(๙) เสวยอทุกขมสุขเวทนาไม่มีอามิสอยู่

ก็รู้ว่าเราเสวยอทุกขมสุขเวทนา
ไม่มีอามิส

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

(๑) ตามดูเวทนาในเวทนาทั้งหลาย

มหาสติปัฏฐานสูตร ๔๙

ภายในอยู่บาง

(๒) ตามดูเวทนาในเวทนาทั้งหลาย
ภายนอกอยู่บาง

(๓) ตามดูเวทนาในเวทนาทั้งหลาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

(๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้น
ในเวทนาทั้งหลายอยู่บาง

(๕) ตามดูเหตุดับไป
ในเวทนาทั้งหลายอยู่บาง

(๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในเวทนาทั้งหลายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ว่า เวทนาทั้งหลาย
มีอยู่ ก็เพียงเพื่ารู้ เพียงเพื่อให้สติระลึก

๕๐

ทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยา

เท่านั้น เธอเป็นผู้อันตักหาและทิจิไม่อาศัย
อยู่แล้ว และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดู
เวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่อย่างนี้แล

จบ เวทนานุปัสสนา

จิตตานุปัสสนา

(การตามดูจิต)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูจิต
ในจิตอยู่อย่างไร

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนานี้

(๑) จิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ

จิตปราศจากราคะ

ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ

(๒) จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ

จิตปราศจากโทสะ

ก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ

(๓) จิตมีโมหะ ก็รู้ว่าจิตมีโมหะ

จิตปราศจากจากโมหะ

ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ

๕๒

(๔) จิตหฺตฺถุ กิรฺฐวํจิตฺตหฺตฺถุ
จิตฺตพฺังชาน กิรฺฐวํจิตฺตพฺังชาน

(๕) จิตเป็นมหัคคตะ
กิรฺฐวํจิตเป็นมหัคคตะ
จิตไม่เป็นมหัคคตะ
กิรฺฐวํจิตไม่เป็นมหัคคตะ

(๖) จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า
กิรฺฐวํจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า
จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
กิรฺฐวํจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า

(๗) จิตตั้งมั่น กิรฺฐวํจิตตั้งมั่น
จิตไม่ตั้งมั่น กิรฺฐวํจิตไม่ตั้งมั่น

(๘) จิตหลุดพ้น กิรฺฐวํจิตหลุดพ้น
จิตไม่หลุดพ้น กิรฺฐวํจิตไม่หลุดพ้น

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

- (๑) ตามดูจิตในจิตภายในอยู่บาง
- (๒) ตามดูจิตในจิตภายนอกอยู่บาง
- (๓) ตามดูจิตในจิต
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง
- (๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้นในจิตอยู่บาง
- (๕) ตามดูเหตุดับไปในจิตอยู่บาง
- (๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในจิตอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ว่า จิตมีอยู่
ก็เพียงเพื่อบรรเทาทุกข์เพียงเพื่อให้สติระลึกเท่านั้น
เธอเป็นผู้อันต้นเหตุและที่สิ้นสุดไม่อาศัยอยู่แล้ว

๕๔

ทางสายกลาง

และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูจิต
ในจิตอยู่อย่างนี้แล

จบ จิตตานุปัสสนา

ธัมมานุปัสสนา

(การตามดูธรรม ๕ หมวด)

(๑) หมวดนิรวณ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดู
ธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่อย่างไร

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดู
ธรรมในธรรมทั้งหลาย คือนิรวณ ๕ อยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดู
ธรรมในธรรมทั้งหลาย คือนิรวณ ๕ อยู่
อย่างไร

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนา

(๑) รุกามฉันทะที่มีอยู่ภายในว่า

กามฉันทะมีอยู่ภายในของเรา

(๒) รุกามฉันทะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า

๕๖

กามฉันทะไม่มีอยู่ภายในของเรา

(๓) การเกิดขึ้นของกามฉันทะที่ยังไม่เกิด
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

(๔) การละกามฉันทะที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

(๕) การไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปของกามฉันทะที่
ละได้แล้ว ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

(๑) รูปยาปาทะที่มีอยู่ภายในว่า
ยาปาทะมีอยู่ภายในของเรา

(๒) รูปยาปาทะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า
ยาปาทะไม่มีอยู่ภายในของเรา

(๓) การเกิดขึ้นของยาปาทะที่ยังไม่เกิด
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

มหาสติปัฏฐานสูตร ๕๗

- (๔) การละพยาปาทะที่เกิดขึ้นแล้ว
ยอมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๕) การไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปของพยาปาทะที่
ละได้แล้ว ยอมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

- (๑) รู้ถิ่นมิตระที่มีอยู่ภายในว่า
ถิ่นมิตระมีอยู่ภายในของเรา
- (๒) รู้ถิ่นมิตระที่ไม่มีอยู่ภายในว่า
ถิ่นมิตระไม่มีอยู่ภายในของเรา
- (๓) การเกิดขึ้นของถิ่นมิตระที่ยังไม่เกิด
ยอมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๔) การละถิ่นมิตระที่เกิดขึ้นแล้ว
ยอมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๕) การไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปของถิ่นมิตระที่

๕๘

ละได้แล้ว ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

- (๑) รู้อุทัจจกุกุกุจะที่มีอยู่ภายในว่า
อุทัจจกุกุกุจะมีอยู่ภายในของเรา
- (๒) รู้อุทัจจกุกุกุจะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า
อุทัจจกุกุกุจะไม่มีอยู่ภายในของเรา
- (๓) การเกิดขึ้นของอุทัจจกุกุกุจะที่ยัง
ไม่เกิด ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๔) การละอุทัจจกุกุกุจะที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๕) การไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปของอุทัจจ
กุกุกุจะทีละได้แล้ว ย่อมมีด้วยเหตุใด
ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

มหาสติปัฏฐานสูตร ๕๙

- (๑) รู้วิจิกิจฉาที่มีอยู่ภายในว่า
วิจิกิจฉามีอยู่ภายในของเรา
- (๒) รู้วิจิกิจฉาที่ไม่มีอยู่ภายในว่า
วิจิกิจฉาไม่มีอยู่ภายในของเรา
- (๓) การเกิดขึ้นของวิจิกิจฉาที่ยังไม่เกิด
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๔) การละวิจิกิจฉาที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๕) การไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปของวิจิกิจฉาที่
ละได้แล้ว ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

- (๑) ตามคุณธรรมในธรรมทั้งหลาย

๖๐

ภายในอยู่บาง

(๒) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย

ภายนอกอยู่บาง

(๓) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

(๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้น
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๕) ตามดูเหตุดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกว่า ธรรมทั้งหลาย
มีอยู่ ก็เพียงเพื่อบูรณาการ เพียงเพื่อให้สติระลึก

มหาสติปัฏฐานสูตร ๖๑

เท่านั้น เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่
อาศัยอยู่แล้ว และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรม
ในธรรมทั้งหลาย คือนิรณัน ๕ อยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดนิรณัน

(๒) หมวดชั้นัน

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
คืออุปาทานชั้นัน ๕ อยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดู
ธรรมในธรรมทั้งหลาย คืออุปาทานชั้นัน ๕
อยู่อย่างไร

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนา

๖๒

ตามคุดังนี้ว่า

- (๑) อย่างนี้รูป
- (๒) อย่างนี้เหตุเกิดขึ้นแห่งรูป
- (๓) อย่างนี้เหตุดับไปแห่งรูป
- (๔) อย่างนี้เวทนา
- (๕) อย่างนี้เหตุเกิดขึ้นแห่งเวทนา
- (๖) อย่างนี้เหตุดับไปแห่งเวทนา
- (๗) อย่างนี้สัญญา
- (๘) อย่างนี้เหตุเกิดขึ้นแห่งสัญญา
- (๙) อย่างนี้เหตุดับไปแห่งสัญญา
- (๑๐) อย่างนี้สังขารทั้งหลาย
- (๑๑) อย่างนี้เหตุเกิดขึ้นแห่งสังขารทั้งหลาย
- (๑๒) อย่างนี้เหตุดับไปแห่งสังขารทั้งหลาย
- (๑๓) อย่างนี้วิญญาน

มหาสติปัฏฐานสูตร ๖๓

(๑๔) อย่างนี้เหตุเกิดขึ้นแห่งวิญญาณ

(๑๕) อย่างนี้เหตุดับไปแห่งวิญญาณ

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

(๑) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
ภายในอยู่บาง

(๒) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
ภายนอกอยู่บาง

(๓) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

(๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้น
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๕) ตามดูเหตุดับไป

๖๔

ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง
(๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกว่า ธรรมทั้งหลาย
มีอยู่ ก็เพียงเพื่อบริการ เพียงเพื่อให้สติระลึก
เท่านั้น เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่
อาศัยอยู่แล้ว และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรม
ในธรรมทั้งหลาย คืออุปาทานขันธ ๕
อยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดขันธ

มหาสติปัฏฐานสูตร ๖๕

(๓) หมวดอายตนะ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย คือ
อายตนะภายใน ๖ และภายนอก ๖ อยู่
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดู
ธรรมในธรรมทั้งหลาย คืออายตนะภายใน ๖
และภายนอก ๖ อยู่อย่างไร

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนา

- (๑) รูปตา
- (๒) รูปร่างทั้งหลาย
- (๓) สัญโญชน์ใดเกิดขึ้นเพราะอาศัยตา
และรูปทั้งสองนั้น ก็รู้สัญโญชน์นั้น
- (๔) การเกิดขึ้นของสัญโญชน์ที่ยังไม่เกิด
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

๖๖

- (๕) การละสัญญาชนที่^๑เกิดขึ้นแล้ว
ยอมมี^๒ด้วยเหตุใด ก็^๓เหตุ^๔นั้น
- (๖) การไม่^๑เกิดขึ้นอีก^๒ต่อไปของสัญญาชนที่^๓
ละ^๔ได้แล้ว ยอมมี^๕ด้วยเหตุใด ก็^๖เหตุ^๗นั้น

อีกอย่างหนึ่ง

- (๑) ฐ^๑หุ
- (๒) ฐ^๑เสียง^๒ทั้งหลาย
- (๓) สัญญาชน^๑ใดเกิดขึ้น^๒เพราะอาศัย^๓หุ
และเสียง^๔ทั้งสอง^๕นั้น ก็^๖สัญญาชน^๗นั้น
- (๔) การเกิดขึ้น^๑สัญญาชน^๒ที่ยัง^๓ไม่^๔เกิด
ยอมมี^๕ด้วยเหตุใด ก็^๖เหตุ^๗นั้น
- (๕) การละสัญญาชน^๑ที่^๒เกิดขึ้น^๓แล้ว
ยอมมี^๔ด้วยเหตุใด ก็^๕เหตุ^๖นั้น
- (๖) การไม่^๑เกิดขึ้นอีก^๒ต่อไปของสัญญาชน^๓ที่

มหาสติปัฏฐานสูตร ๖๗

ละได้แล้ว ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

- (๑) ฐัจจมุก
- (๒) ฐกฺลิตฺตังหลาย
- (๓) สัตฺตญฺโญชนํใดเกิดขึ้นเพราะอาศัยจมุก
และกลืนทั้งสองนั้น ก็รู้สัตฺตญฺโญชนํนั้น
- (๔) การเกิดขึ้นของสัตฺตญฺโญชนํที่ยังไม่เกิด
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๕) การละสัตฺตญฺโญชนํที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๖) การไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปของสัตฺตญฺโญชนํ
ที่ละได้แล้ว ย่อมมีด้วยเหตุใด
ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

๖๘

- (๑) ฐลิน
- (๒) ฐรฐทงหลาย
- (๓) สฎญญชนโดเกดขงเพระอศยลน
และรฐทงสองนง กฐฐฎญญชนนง
- (๔) การเกดขงสฎญญชนทงยงไมเกด
ยอมมดวยเหตุโด กฐเหตุนน
- (๕) การละสฎญญชนทงเกดขงแลว
ยอมมดวยเหตุโด กฐเหตุนน
- (๖) การไมเกดขงอถดอไปขงสฎญญชน
ทงละโดแลว ยอมมดวยเหตุโด
กฐเหตุนน

อถอยางหนง

- (๑) ฐกาย
- (๒) ฐโฎฐฐฐพะทงหลาย

มหาสติปัฏฐานสูตร ๖๙

- (๓) สัมภูชฌนโถเกิดซึ้นเพระอาศัยกาย
และโณฏฐัพพะทังสองนััน
ก็ฐัสัมภูชฌนััน
- (๔) การเกิดซึ้นของสัมภูชฌนัที่ยั้งไมเกิด
ยอมนมีด้วยเหตุใด ก็ฐัเหตุณััน
- (๕) การละสัมภูชฌนัที่เกิดซึ้นแล้ว
ยอมนมีด้วยเหตุใด ก็ฐัเหตุณััน
- (๖) การไมเกิดซึ้นอีกตอไปของสัมภูชฌนั
ที่ละได้แล้ว ยอมนมีด้วยเหตุใด
ก็ฐัเหตุณััน

อีกอยางหนึ่ง

- (๑) ฐัใจ
- (๒) ฐัธรรมทังหลาย
- (๓) สัมภูชฌนโถเกิดซึ้นเพระอาศัยใจ

๘๖๐

และกรรมทั้งสองนั้น ก็รู้สัญญาชนนั้น

- (๔) การเกิดขึ้นของสัญญาชนที่ยังไม่เกิด
ยอมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๕) การละสัญญาชนที่เกิดขึ้นแล้ว
ยอมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๖) การไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปของสัญญาชน
ที่ละได้แล้ว ยอมมีด้วยเหตุใด
ก็รู้เหตุนั้น

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
เป็นผู้

- (๑) ตามคุณธรรมในธรรมทั้งหลาย
ภายในอยู่บาง
- (๒) ตามคุณธรรมในธรรมทั้งหลาย

มหาสติปัฏฐานสูตร ๗๑

ภายนอกอยู่บาง

(๓) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

(๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้น
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๕) ตามดูเหตุดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ ธรรมทั้งหลาย
มีอยู่ ก็เพียงเพื่อรู้เพียง เพื่อให้สติระลึก
เท่านั้น เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่
อาศัยอยู่แล้ว และไม่ยึดมั่นอะไร ในโลก

๘๗๒

สารีบุตรกับโมคคัลลานะขอบวช

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตาม
ดูธรรมในธรรมทั้งหลาย คืออายตนะ
ภายใน ๖ และภายนอก ๖ อยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดอายตนะ

(๔) หมวดโพชฌงค์

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง
ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
คือ โพชฌงค์ ๗ อยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดู
ธรรมในธรรมทั้งหลาย คือโพชฌงค์ ๗
อยู่อย่างไร

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนา

(๑) รู้อิสัมโพชฌงค์ที่มีอยู่ภายในว่า

สติสัมโพชฌงค์มีอยู่ภายในของเรา

(๒) รู้อิสัมโพชฌงค์ที่ไม่มีอยู่ภายในว่า

สติสัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่ภายในของเรา

(๓) การเกิดขึ้นของสติสัมโพชฌงค์ที่ยัง

ไม่เกิด ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

(๔) การเต็มบริบูรณ์ด้วยการภาวนา
 ของสติสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว
 ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

(๑) รู้มัมวิจยสัมโพชฌงค์ที่มีอยู่ภายในว่า
 รัมมวิจยสัมโพชฌงค์มีอยู่ภายในของเรา

(๒) รู้มัมวิจยสัมโพชฌงค์ที่ไม่มีอยู่
 ภายในว่า รัมมวิจยสัมโพชฌงค์
 ไม่มีอยู่ภายในของเรา

(๓) การเกิดขึ้นของรัมมวิจยสัมโพชฌงค์ที่
 ยังไม่เกิด ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

(๔) การเต็มบริบูรณ์ด้วยการภาวนา
 ของรัมมวิจยสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว
 ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

- (๑) รู้วิริยสัมโพชฌงค์ที่มีอยู่ภายในว่า
วิริยสัมโพชฌงค์มีอยู่ภายในของเรา
- (๒) รู้วิริยสัมโพชฌงค์ที่ไม่มีอยู่ภายในว่า
วิริยสัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่ภายในของเรา
- (๓) การเกิดขึ้นของวิริยสัมโพชฌงค์ที่ยัง
ไม่เกิด ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น
- (๔) การเต็มบริบูรณ์ด้วยการภาวนา
ของวิริยสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุนั้น

อีกอย่างหนึ่ง

- (๑) รู้ปีติสัมโพชฌงค์ที่มีอยู่ภายในว่า
ปีติสัมโพชฌงค์มีอยู่ภายในของเรา
- (๒) รู้ปีติสัมโพชฌงค์ที่ไม่มีอยู่ภายในว่า

๘๖

ปีติสัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่ภายในของเรา

- (๓) การเกิดขึ้นของปีติสัมโพชฌงค์ที่ยัง
ไม่เกิด ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุ นั้น
- (๔) การเต็มบริบูรณ์ด้วยการภาวนา
ของปีติสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุ นั้น

อีกอย่างหนึ่ง

- (๑) รู้ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ที่มีอยู่ภายในว่า
ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์มีอยู่ภายในของเรา
- (๒) รู้ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ที่ไม่มีอยู่ภายในว่า
ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่
ภายในของเรา
- (๓) การเกิดขึ้นของปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ที่ยัง
ไม่เกิด ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุ นั้น

(๔) การเต็มบริบูรณ์ด้วยการภาวนา
ของปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุ นั้น

อีกอย่างหนึ่ง

- (๑) รูสมาริสัมโพชฌงค์ที่มีอยู่ภายในว่า
สมาธิสัมโพชฌงค์มีอยู่ภายในของเรา
- (๒) รูสมาริสัมโพชฌงค์ที่ไม่มีอยู่ภายในว่า
สมาธิสัมโพชฌงค์ไม่มีอยู่ภายในของเรา
- (๓) การเกิดขึ้นของสมาธิสัมโพชฌงค์ที่ยัง
ไม่เกิด ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุ นั้น
- (๔) การเต็มบริบูรณ์ด้วยการภาวนา
ของสมาธิสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว
ย่อมมีด้วยเหตุใด ก็รู้เหตุ นั้น

อีกอย่างหนึ่ง

(๑) รัฐอุเปกขาสัมโพชฌงค์ที่มีอยู่ภายในว่า
 อุเปกขาสัมโพชฌงค์มีอยู่
 ภายในของเรา

(๒) รัฐอุเปกขาสัมโพชฌงค์ที่ไม่มีอยู่
 ภายในว่า อุเปกขาสัมโพชฌงค์
 ไม่มีอยู่ภายในของเรา

(๓) การเกิดขึ้นของอุเปกขาสัมโพชฌงค์
 ที่ยังไม่เกิด ย่อมมีด้วยเหตุใด
 ก็รู้เหตุนั้น

(๔) การเต็มบริบูรณ์ด้วยการภาวนา
 ของอุเปกขาสัมโพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว
 ย่อมมีด้วยเหตุใด
 ก็รู้เหตุนั้น

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุย่อม
เป็นผู้

(๑) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
ภายในอยู่บาง

(๒) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
ภายนอกอยู่บาง

(๓) ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

(๔) ตามดูเหตุเกิดขึ้น
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๕) ตามดูเหตุดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๖) ตามดูทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

๘๐

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกว่า ธรรมทั้งหลาย
มีอยู่ ก็เพียงเพื่อรู เพียงเพื่อให้สติระลึก
เท่านั้น เธอเป็นผู้อันตักตนาและทิสฺสิไม่
อาศัยอยู่แล้ว และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรม
ในธรรมทั้งหลาย โพชฌงค์ ๗ อยู่อย่างนี้แล

จบ หมวดโพชฌงค์

(๕) หมวดอริยสัจ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกวิธีการหนึ่ง
ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลาย คือ
อริยสัจ ๔ อยู่

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรม
ในธรรมทั้งหลาย คืออริยสัจ ๔ อยู่อย่างไร

มหาสติปัฏฐานสูตร ๔๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนา
 นี้ทุกข รุตามเป็นจริงว่า นี้ทุกข
 นี้ทุกขสมุทัย รุตามเป็นจริงว่า
 นี้ทุกขนิโรธ รุตามเป็นจริงว่า
 นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

ทุกขสังจนิทเทศ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขอริยสังข์เป็นไฉน
 ชาติก็เป็นทุกข ชราก็เป็นทุกข
 มรณะก็เป็นทุกข โสกะ ปริเทวะ ทุกข
 โทมนัส อุปายาสก็เป็นทุกข
 ความประสบกับสัตว์และสังขารอันไม่เป็นที่รัก
 ก็เป็นทุกข ความพลัดพรากจากสัตว์และ
 สังขารอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข ปรารถนาสิ่งใด

๘๒

ไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็ทุกข
 โดยย่อ อุปาทานขันธ ๕ เป็ทุกข
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

(๑) ชาติ เป็ใจน

ความเกิด ความบังเกิด ความหยั่งลง
 ความเกิดเฉพาะ ความปรากฏแห่งขันธ
 ความได้อายตนะครบ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ
 ในหมู่อัตว์นั้นๆ นี้เรียกว่าชาติ

(๒) ชรา เป็ใจน

ความแก่ ภาวะของความแก่ พันหลุด
 ผมหงอก หน้ย่น ความเสื่อมแห่งอายุ
 ความแก่หงอมแห่งอินทรีย์ ของเหล่าสัตว์
 นั้นๆ ในหมู่อัตว์นั้นๆ นี้เรียกว่าชรา

(๓) มรณะ เป็นไฉน

ความเคลื่อนไหว ภาวะของความเคลื่อนไหว
ความแตกทำลาย ความหายไป มฤตยู
ความตาย การทำกาละ ความทำลายแห่ง
ขันธ ความทอดทิ้งซากศพไว้ ความขาด
แห่งชีวิตินทรีย์ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ ในหมู่
สัตว์นั้นๆ นี้เรียกว่ามรณะ

(๔) โสกะ เป็นไฉน

ความเหงใจ กิริยาที่เหงใจ ภาวะของ
บุคคลผู้เหงใจ ความผากภายใน ความ
เหงผากภายใน ของบุคคลผู้ประกอบด้วย
ความพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ถูกรวม
คือทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว
นี้เรียกว่าโสกะ

๘๔

(๕) ปริเทวะ เป็นไฉน

ความคร่ำครวญ ความรำไรรำพัน กิริยาที่
คร่ำครวญ กิริยาที่รำไรรำพัน ภาวะของ
บุคคลผู้คร่ำครวญ ภาวะของบุคคลผู้รำไร
รำพันของบุคคลผู้ประกอบด้วยความพิบัติ
อย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ถูกรรรมคือทุกข์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว นี้เรียกว่าปริเทวะ

(๖) ทุกข์ เป็นไฉน

ความลำบากทางกาย ความไม่สำราญทาง
กาย ความรู้สึกเป็นทุกข์ ความไม่สำราญ
อันเกิดจากกายสัมผัส นี้เรียกว่าทุกข์

(๗) โทมนัส เป็นไฉน

ความทุกข์ทางจิต ความไม่สำราญทางจิต
ความรู้สึกเป็นทุกข์ ความไม่สำราญอันเกิด

จากมโนสัมผัส นี้เรียกว่าโทมนัส

(๘) อุปายาส เป็นใจ

ความแค้น ความคับแค้น ภาวะของบุคคล
ผู้แค้น ภาวะของบุคคลผู้คับแค้น ของ
บุคคลผู้ประกอบด้วยความพิบัติอย่างใด
อย่างหนึ่ง ผู้ถูกรังแกคือทุกข้ออย่างใดอย่าง
หนึ่งกระทบแล้ว นี้เรียกว่าอุปายาส

(๙) ความประสพกับสัตว์และสังขาร

อันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ เป็นใจ

ความประสพ ความพรั่งพร้อม ความรวม
ความระคน ด้วยรูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ อันไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร
ไม่น่าพอใจ หรือด้วยบุคคลผู้ปรารถนาสิ่ง
ที่ไม่เป็นประโยชน์ ผู้ปรารถนาสิ่งที่ไม่เกื้อกูล

๘๖

ผู้ปรารถนาความไม่ผาสุก ผู้ปรารถนาความ
ไม่เกษมจากโยคะแก่ผู้นั้น นี้เรียกว่า ความ
ประสพกับสัตว์และสังขารอันไม่เป็นที่รัก
ก็เป็นทุกข์

(๑๐) ความพลัดพรากจากสัตว์และ
สังขารอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ เป็นไฉน

ความไม่ประสพ ความไม่พรั่งพร้อม
ความไม่รวม ความไม่ระคน ด้วยรูป เสียง
กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าปรารถนา
น่าใคร่ น่าพอใจ หรือด้วยบุคคลผู้ปรารถนา
ประโยชน์ ผู้ปรารถนาสิ่งที่เกื้อกูล ผู้
ปรารถนาความผาสุก ผู้ปรารถนาความ
เกษมจากโยคะแก่ผู้นั้น คือ มารดา บิดา
พี่ชาย น้องชาย พี่หญิง น้องหญิง มิตร

มหาสติปัฏฐานสูตร ๘๗

อํามาตย์หรือญาติสาโลหิต นี้เรียกว่า
ความพลัดพรากจากสัตว์และสังขารอันเป็น
ที่รักก็เป็นทุกข์

**(๑๑) ปรารธนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็
เป็นทุกข์ เป็นไฉน**

ความปรารธนาย่อมเกิดขึ้นแก่สัตว์ผู้มีความ
เกิดเป็นธรรมดาอย่างนี้ว่า โอหนอ ขอเรา
อย่ามีความเกิดเป็นธรรมดา ขอความเกิด
อย่ามาถึงเราเลย ข้อนั้น สัตว์ไม่พึงได้
สมความปรารธนา แม่นี่ก็ชื่อว่าปรารธนา
สิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ ความปรารธนา
ย่อมเกิดขึ้นแก่สัตว์ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา
ว่า โอหนอ ขอเราอย่ามีความแก่เป็นธรรมดา
ขอความแก่อย่ามาถึงเราเลย ข้อนั้น สัตว์

๘๘

ไม่ฟังได้สมความปรารถนา แม่นี่ก็ชื่อว่า
 ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นที่ทุกข ความ
 ปรารถนาย่อมเกิดขึ้นแก่สัตว์ผู้มีความเจ็บ
 เป็นธรรมดาว่า โอหนอ ขอเราอย่ามีความ
 เจ็บเป็นธรรมดา ขอความเจ็บอย่ามาถึง
 เราเลย ขอนั้น สัตว์ไม่ฟังได้สมความ
 ปรารถนา แม่นี่ก็ชื่อว่าปรารถนาสิ่งใด
 ไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นที่ทุกข ความปรารถนาย่อม
 เกิดขึ้นแก่สัตว์ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข
 โทมนัส อุपाยาสเป็นธรรมดา อย่างนี้ว่า
 โอหนอ ขอเราอย่ามีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข
 โทมนัส อุपाยาสเป็นธรรมดา ขอโสกะ
 ปรีเทวะ ทุกข โทมนัส อุपाยาส อย่ามาถึง
 เราเลย ขอนั้น สัตว์ไม่ฟังได้สมความ

ปรารภนา แม่นี้ก็ชื่อว่าปรารภนาสิ่งใด
ไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นที่ทุกข

(๑๒) โดยย่อ อรูปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข
เป็นไฉน

คือ รูปูปาทานชั้น เวทณูปาทานชั้น
สัญญาูปาทานชั้น สังขารูปาทานชั้น
วิญญาณูปาทานชั้น เหล่านี้เรียกว่า โดยย่อ
อรูปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าทุกขอริยสัง

สมุทยสังจนิทเทศ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขสมุทยอริยสัง
เป็นไฉน

ตัณหา อันทำให้เกิดอีก ประกอบด้วย

นั้นทิวาคะ เพลิดเพลินยั้งนักในอารมณ์นั้น ๆ
คือกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ตัณหานั้นเมื่อจะเกิด
ย่อมเกิดในที่ไหน เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้ง
อยู่ในที่ไหน สิ่งใดเป็นที่รักที่เจริญใจ
ในโลก ตัณหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้
เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้ อะไรเป็น
ที่รักที่เจริญใจในโลก

(๑) ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ตัณหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้

เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

(๒) รูป เสียง กลิ่น รส

โผฏฐัพพะ อัมมารมณ

มหาสติปัฏฐานสูตร ๙๑

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ต้นหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้
เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

(๓) จักขุวิญญาน โสตวิญญาน

ฆานวิญญาน ชิวหาวิญญาน

กายวิญญาน มโนวิญญาน

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ต้นหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้
เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

(๔) จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส

ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ต้นหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้
เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

๙๒

(๕) จักขุสัมผัสสชาเวทนา

โสตสัมผัสสชาเวทนา

ฆานสัมผัสสชาเวทนา

ชีวหาสัมผัสสชาเวทนา

กายสัมผัสสชาเวทนา

มโนสัมผัสสชาเวทนา

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ตณหานันเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้

เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

(๖) รูปสัญญา สัททสัญญา

คันธสัญญา รสสัญญา

โผฏฐัพพสัญญา รัสมสัญญา

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ตณหานันเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้

มหาสติปัฏฐานสูตร ๙๓

เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

(๗) รูปสังขเจตนา สัมผัสสังขเจตนา
 คันธสังขเจตนา รสสังขเจตนา
 โผฏฐัพพสังขเจตนา รัम्मสังขเจตนา
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตัณหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้
 เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

(๘) รูปตัณหา สัมผัสตัณหา
 คันธตัณหา รสตัณหา
 โผฏฐัพพตัณหา รัम्मตัณหา
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตัณหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้
 เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

๙๔

(๙) รูปวิตก สัททวิตก คันธวิตก
 รสวิตก โณฏฐัพพวิตก รัम्मวิตก
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตัณหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้
 เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

(๑๐) รูปวิจาร์ สัททวิจาร์ คันธวิจาร์
 รสวิจาร์ โณฏฐัพพวิจาร์ รัम्मวิจาร์
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตัณหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้
 เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี้

ดูก่อนนิกายทั้งหลาย นี้เรียกว่า ทุกขสมุททย
 อริยสัจ

มหาสติปัฏฐานสูตร ๙๕

พระเจ้าพิมพิสารทูลให้ตรงสมบัติ

ชนะมาร

๙๖

นิโรธัจจนิตเทศ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขนิโรธอริยสัจ
เป็นไฉน

ความดับด้วยการสำรอกโดยไม่เหลือซึ่ง
ตัณหานั้น ความสละ ความสละคืน ความ
ปล่อยวาง ความไม่มีอาลัย ก็ตัณหานั้นเมื่อ
บุคคลจะละ ย่อมละได้ในที่ไหน เมื่อจะดับ
ย่อมดับได้ในที่ไหน สิ่งใดเป็นที่รักที่เจริญใจ
ในโลก ตัณหานั้นเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละ
ได้ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้
อะไรเป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

(๑) ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ตัณหานั้นเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้

มหาสติปัฏฐานสูตร ๔๗

ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

(๒) รูป เสียง กลิ่น รส

โณฏฐัพพะ ธัมมารมณ

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ตันทานันเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้

ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

(๓) จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ

ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ

กายวิญญาณ มโนวิญญาณ

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ตันทานันเมื่อบุคคลจะละ

ย่อมละได้ในที่นี้

เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

(๔) จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส

๙๘

ชีวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตณหานันเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้
 ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

(๕) จักขุสัมผัสสชาเวทนา

โสตสัมผัสสชาเวทนา

ฆานสัมผัสสชาเวทนา

ชีวหาสัมผัสสชาเวทนา

กายสัมผัสสชาเวทนา

มโนสัมผัสสชาเวทนา

เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

ตณหานันเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้
 ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

มหาสติปัฏฐานสูตร ๙๙

(๖) รูปสัญญา สัททสัญญา
 คันธสัญญา รสสัญญา
 โผฏฐัพพสัญญา ธัมมสัญญา
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตัณหานั้นเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้
 ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

(๗) รูปสัญญาเจตนา สัททสัญญาเจตนา
 คันธสัญญาเจตนา รสสัญญาเจตนา
 โผฏฐัพพสัญญาเจตนา ธัมมสัญญาเจตนา
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตัณหานั้นเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้
 ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

(๘) รูปตัณหา สัททตัณหา
 คันธตัณหา รสตัณหา

๑๐๐

โผฏฐัพพัตถนา รัम्मัตถนา
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตถหานันเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้
 ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

(๙) รูปวิตก สัททวิตก
 คันธวิตก รสวิตก

โผฏฐัพพวิตก รัम्मวิตก
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก
 ตถหานันเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้
 ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้

(๑๐) รูปวิจาร์ สัททวิจาร์
 คันธวิจาร์ รสวิจาร์

โผฏฐัพพวิจาร์ รัम्मวิจาร์
 เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๐๑

ตั้นหานันเมื่อบุคคลจะละ ย่อมละได้
ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับได้ในที่นี้
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ทุกขนิโรธ
อริยสัจ

มัคคสังจนิทเทศ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขนิโรธคามินี
ปฏิบัติทาอริยสัจ เป็นไฉน
อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้เท่านั้น คือ
สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ
สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ
สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

๑๐๒

(๑) สัมมาทิฏฐิ เป็นไฉน

- (๑) ความรู้ในทุกข์
- (๒) ความรู้ในทุกขสมุทัย
- (๓) ความรู้ในทุกขนิโรธะ
- (๔) ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

นี้เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ

(๒) สัมมาสังกัปปะ เป็นไฉน

- (๑) ความดำริในการออกจากกาม
- (๒) ความดำริในการไม่พยาบาท
- (๓) ความดำริในการไม่เบียดเบียน

นี้เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ

(๓) สัมมาวาจา เป็นไฉน

- (๑) เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๐๓

(๒) เจตนา^๒ง^๑ด^๑เว^๑น^๑จ^๑าก^๑การ^๑พ^๑ุด^๑ส^๑อ^๑เส^๑ียด

(๓) เจตนา^๒ง^๑ด^๑เว^๑น^๑จ^๑าก^๑พ^๑ุด^๑ค^๑ำ^๑ห^๑ยา^๑บ

(๔) เจตนา^๒ง^๑ด^๑เว^๑น^๑จ^๑าก^๑พ^๑ุด^๑เพ^๑อ^๑เจ^๑อ

นี้^๑เร^๑ีย^๑ก^๑ว^๑่า ส^๑ัม^๑มา^๑วา^๑จา

(๔) ส^๑ัม^๑มา^๑ก^๑ัม^๑มัน^๑ตะ เป็น^๑ไ^๑จน

(๑) เจตนา^๒ง^๑ด^๑เว^๑น^๑จ^๑าก^๑การ^๑มา^๑ส^๑ัต^๑ว์

(๒) เจตนา^๒ง^๑ด^๑เว^๑น^๑จ^๑าก^๑ถ^๑ือ^๑เอา^๑ส^๑ิง^๑ของ^๑ที่^๑เขา
มี^๑ได้^๑ให้

(๓) เจตนา^๒ง^๑ด^๑เว^๑น^๑จ^๑าก^๑การ^๑ประ^๑พ^๑ุ^๑ติ^๑พ^๑ิด
ใน^๑กา^๑ม

นี้^๑เร^๑ีย^๑ก^๑ว^๑่า ส^๑ัม^๑มา^๑ก^๑ัม^๑มัน^๑ตะ

(๕) ส^๑ัม^๑มา^๑อา^๑ชี^๑วะ เป็น^๑ไ^๑จน

อ^๑ริ^๑ย^๑ส^๑าว^๑ก^๑ใน^๑พ^๑ระ^๑ธ^๑ร^๑ม^๑วิ^๑น^๑ัย^๑นี้ ละ^๑กา^๑ร

๑๐๔

เลี้ยงชีพที่ผิด สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วย
 การเลี้ยงชีพที่ชอบ
 นี้เรียกว่า สัมมาอาชีพะ

(๖) สัมมาวาเยะ เป็นไฉน

(๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ

พยายาม ปรรวภาคความเพียร

ระคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้

เพื่อมิให้บาปอกุศลธรรมที่ยัง

ไม่เกิด เกิดขึ้น

(๒) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ

พยายาม ปรรวภาคความเพียร

ระคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้ เพื่อละบาป

อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

(๓) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๐๕

โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง

พยายาม ปรารภความเพียร
 ประคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้
 เพื่อให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น
 (๔) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ
 พยายาม ปรารภความเพียร
 ประคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้ เพื่อความตั้งอยู่
 ไม่เลือนหาย เจริญยิ่ง ไพบูลย์ มีขึ้น
 เต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
 นี้เรียกว่า สัมมาวายามะ

๑๐๖

พจญพญามาร

(๗) สัมมาสติ เป็นใจน

ภิกษุในพระศาสนา

- (๑) เป็นผู้ตามดูกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในกายได้
- (๒) เป็นผู้ตามดูเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในเวทนาทั้งหลายได้
- (๓) เป็นผู้ตามดูจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในจิตได้
- (๔) เป็นผู้ตามดูธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ

๑๐๘

กำจัดอกุศลและโทษในธรรม
ทั้งหลายได้

นี้เรียกว่า สัมมาสติ

(๘) สัมมาสมาธิ เป็นใจน

ภิกษุในพระศาสนา

(๑) สงัดจากกามและจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน

ที่มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุข

อันเกิดจากวิเวกอยู่

(๒) เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป เหนอบรรลุ

ทุติยฌาน ที่มีความผ่องใสแห่งจิตใน

ภายใน มีสภาวะเป็นธรรมเอกผุดขึ้น

ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุข

อันเกิดจากสมาธิอยู่

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๐๙

(๓) เพราะปีติสิ้นไป เธอเป็นผู้มีอุเบกขา
 มีสติและสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยกาย
 บรรลุตติยฌานที่พระอริยะเจ้าทั้งหลาย
 สรรเสริญว่า เป็นผู้มีอุเบกขา
 มีสติอยู่เป็นสุข

(๔) เพราะละสุขและทุกข์ และดับโสมนัส
 โทมนัสไปก่อนแล้ว เธอบรรลุ
 จตุตถฌาน ที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข
 มีสติบริสุทธิ เพราะอุเบกขาอยู่

นี้เรียกว่า สัมมาสมาธิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ทุกขนิโรธ
 คามินีปฏิบัติทวาริยัสจ

๑๑๐

ด้วยวิธีการดังที่ได้กล่าวมานี้ ภิกษุยอม
เป็นผู้

(๑) ตามคุณธรรมในธรรมทั้งหลาย
ภายในอยู่บาง

(๒) ตามคุณธรรมในธรรมทั้งหลาย
ภายนอกอยู่บาง

(๓) ตามคุณธรรมในธรรมทั้งหลาย
ทั้งภายในและภายนอกอยู่บาง

(๔) ตามคุณเหตุเกิดขึ้น
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๕) ตามคุณเหตุดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

(๖) ตามคุณทั้งเหตุเกิดขึ้นและดับไป
ในธรรมทั้งหลายอยู่บาง

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๑๑

อนึ่ง สติของเธอที่ระลึกไว้ว่า ธรรมทั้งหลาย
 มีอยู่ ก็เพียงเพื่อบูรณาการ เพียงเพื่อให้สติระลึก
 เท่านั้น เธอเป็นผู้อันค้นหาและทิวี่ไม่
 อาศัยอยู่แล้ว และไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ตามดูธรรม
 ในธรรมทั้งหลาย คืออริยสัจ ๔ อยู่
 อย่างนี้แล

จบ หมวดอริยสัจ
 จบ ธรรมานุสสนา

๑๑๒

สามธิดามาร

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๑๓

พระพุทฺธพจนรโบริง

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดก็ตามเจริญ
สติปัฏฐาน ๔ นี้ **อย่างนี้ตลอด ๗ ปี**
พึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง
ในปัจจุบัน คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อ
ยังมีอุปาทิเหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๗ ปี จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปัฏฐาน ๔ นี้ **อย่างนี้ตลอด ๖ ปี** พึงหวังผล
๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน
คือพระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมีอุปาทิ
เหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๖ ปี จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปัฏฐาน ๔ นี้ **อย่างนี้ตลอด ๕ ปี** พึงหวังผล
๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน

๑๑๔

คือพระอรหันต์ตผล หรือเมื่อยังมีอุปาทิ
เหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๕ ปี จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปฏิฐาน ๔ นี้อย่างนี้ตลอด ๔ ปี พึงหวังผล
๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน
คือพระอรหันต์ตผล หรือเมื่อยังมีอุปาทิ
เหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๔ ปี จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปฏิฐาน ๔ นี้อย่างนี้ตลอด ๓ ปี พึงหวังผล
๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน
คือพระอรหันต์ตผล หรือเมื่อยังมีอุปาทิ
เหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๓ ปี จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปฏิฐาน ๔ นี้อย่างนี้ตลอด ๒ ปี พึงหวังผล

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๑๕

๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน
คือพระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมีอุปาติ
เหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๒ ปี จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปัฏฐาน ๔ นี้อย่างนี้ตลอด ๑ ปี พึงหวังผล

๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน
คือพระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมีอุปาติ
เหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๑ ปี จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปัฏฐาน ๔ นี้อย่างนี้ตลอด ๗ เดือน
พึงหวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง
ในปัจจุบัน คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมี
อุปาติเหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๗ เดือน จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ

๑๑๖

ปฏิฐาน ๔ **นี้**อย่าง**นี้**ตลอด ๖ เดือน พึ่ง
หวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง
ในปัจจุบัน คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมี
อุปาติเหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๖ เดือน จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปฏิฐาน ๔ **นี้**อย่าง**นี้**ตลอด ๕ เดือน พึ่ง
หวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง
ในปัจจุบัน คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมี
อุปาติเหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๕ เดือน จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปฏิฐาน ๔ **นี้**อย่าง**นี้**ตลอด ๔ เดือน พึ่ง
หวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง
ในปัจจุบัน คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมี
อุปาติเหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๑๗

๔ เดือน จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
 ปฏิฐาน ๔ นี้อย่างนี้ตลอด ๓ เดือน พึง
 หวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง
 ในปัจจุบัน คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมี
 อุปาทิเหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๓ เดือน จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
 ปฏิฐาน ๔ นี้อย่างนี้ตลอด ๒ เดือน พึง
 หวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง
 ในปัจจุบัน คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมี
 อุปาทิเหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๒ เดือน จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
 ปฏิฐาน ๔ นี้อย่างนี้ตลอด ๑ เดือน พึงหวัง
 ผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน
 คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมีอุปาทิเหลือ

๑๑๘

อยู่ก็เป็นพระอนาคามี

๑ เดือน จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปฏิฐาน ๔ นี้ อย่างนี้ตลอดทั้งเดือน พึง
หวังผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งใน
ปัจจุบัน คือ พระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมี
อุปาทิเหลืออยู่ก็เป็นพระอนาคามี

ทั้งเดือน จงยกไว้ ผู้ใดก็ตามเจริญสติ
ปฏิฐาน ๔ นี้ อย่างนี้ตลอด ๗ วัน พึงหวัง
ผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน
คือพระอรหัตตผล หรือเมื่อยังมีอุปาทิเหลือ
อยู่ก็เป็นพระอนาคามี

มหาสติปัฏฐานสูตร ๑๑๙

สัทัมบดีพรหมทูลโปรดสัตว์

ประชุมสาวกในวันมาฆะ

๑๒๐

สรุป

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว

เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์

เพื่อลวงโลภะและปริเทวะ

เพื่อดับทุกข์และโหมนัส

เพื่อบรรลุลิขิตมรรค

เพื่อกระทำให้แจ้งพระนิพพาน

ทางนี้คือสติปัฏฐาน ๔ ประการ ฉะนี้แล

คำที่เรากล่าวดังพรรณนามาฉะนี้ เราอาศัย

เอกายนมรรคนี้กล่าวแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสมหาสติปัฏฐานสูตร

นี้จบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นชื่นชมยินดี

พระภาชิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล

จบ มหาสติปัฏฐานสูตรที่ ๘

๑๒๑

รายนามผู้ร่วมศรัทธา
จัดพิมพ์หนังสือมหาสติปัญญาฐานสูตร

ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
1. คุณกชกาญจน สุทธิกาญจนกุล	15,150
2. ร.อ.สุวิทย์-คุณแม่อำไพ ทัดพิทักษ์กุลและครอบครัว	10,000
3. คุณวีระ ภัทรวงษ์และคณะ	10,000
4. พลเอกวรเดช-คุณวิสาขา ภูมิจิตร	7,000
5. คุณพรทิพย์ จงแรงเพียร	5,000
6. คุณบรรเจิด-คุณน้ำทิพย์ ปรีดาวิภาตและครอบครัว	3,000
7. รศ.อนงค์ทิพย์ เอกแสงศรี	3,000
8. รพ.สุวรรณศรีประชาวิทย์	2,570
9. คุณอังคณาและครอบครัววงศ์ศิริถาวร	2,300
10. พ.อ.ธนพงศ์-คุณณัฐินี ไสม่อำ	2,000
11. คุณประเสริฐ สุขุมเสาวลักษณ์	2,000
12. คุณนิตยา รวมเมฆ	2,000
13. คุณอารี แสงวิวัฒน์เจริญ	2,000
14. คุณณรงค์-คุณเบญจมาณีไพโรจน์	2,000
15. คุณวันทนีย์ ถาวรสวัสดิ์	1,700
16. คุณบุญศรี ชินพิลาศ	1,480
17. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	1,200
18. คุณลาวัณ เจอร์ราร์ด	1,000
19. คุณแม่แพง แซ่เล็ก	1,000
20. คุณสุมาลี อธิวิศิวกุล	1,000
21. คุณอภิณหพร เพชรรววิวัฒน์	1,000

๑๒๒

22. คุณมลทิรา ทะไกรราช	1,000
23. คุณนันทพร สมเจตน์	1,000
24. คุณยุวรัตน์-คุณบัณฑิต วัชรินทร์กาญจน์	1,000
25. คุณศิริพร วัชรินทร์กาญจน์	
และคุณเดชทัต จาตุรันตานนท์และครอบครัว	1,000
26. มรว.ศรีสุดา คงประเสริฐ	1,000
27. คุณครูสมพร ตริจักร์	1,000
28. คุณไพศาล ลิวสัมฤทธิ์และคณะ	1,000
29. คุณมทิรา หาญทรงคามิน	1,000
30. คุณอนันต์ วณิชย์เศรษฐ์และครอบครัว	1,000
31. คุณสุวรรณา สุขเสถียรศรี	1,000
32. คุณแก้ว 33. คุณญาณภัค อวารณ์	1,000
34. คุณจำปี แซ่จึ้ง	1,000
35. คุณไชคชัย-คุณวิลาวัลย์ อิงคชัยกุลรัตน์	
และครอบครัว	1,000
36. คุณเรวัตระ-คุณวัลยา แสงนิล	1,000
37. คุณภาคกรณ รุจาธนนันท์	1,000
38. คุณพอฉัตร-คุณแมนุญเฒ่อม กลิ่นสุวรรณ	1,000
39. คุณสมปอง โมราคำ	999.99
40. คุณเสรีภาพ ชาธิพา	999
41. คุณรัตนา สาคร	600
42. คุณสมใจ สิงห์สา	500
43. คุณชาตินันท์ เขี่ยมแสนอุดม	500
44. คุณสาธิตกา ชัยดวงดี	500
45. คุณศศิษฐา ศรีมณี	500
46. คุณประเสริฐ หงษ์บัวภา	500

๑๒๓

47. คุณอภัสรา ภัคดีพัฒนสันติ	500
48. คุณยุพนา อ่อนมณีวรรณ	500
49. คุณวรพงศ์ ปิ่นทศกุลพงศ์	500
50. คุณนพรัตน์ ปุณยงกูร	500
51. คุณพรสวรรค์ วิทยาอนุมาส	500
52. คุณอิสริย์ วิทยาอนุมาส	500
53. คุณภัคิรวรรณ วนาอำนวย	500
54. คุณภินันท์ สิงคหิตยาและครอบครัว	500
55. คุณอิศวรา เกียรติสีสกุลและครอบครัว คุณภักดิ์ภูษิต แสงกาญจนวนิชและครอบครัว	500
56. คุณภัทราภรณ์ เพชรมากและครอบครัว และคุณนฤชา ปางวิฑรากร	500
57. คุณวรลักษณ์ บุญเต้าน้อยและครอบครัว	500
58. คุณนิภาพร ใจแนนและครอบครัว	500
59. คุณปาริฉัตร ปัทมาลัยและครอบครัว คุณวัฒนา กิมไชยงและครอบครัว	500
60. คุณอุทัย วรรณวิไล	450
61. พระชัยพร จันทวังโส	400
62. คุณรุ่งนภา กุลชนะเมธาวิ	400
63. คุณวนิดา ประสาทสกุลชัย	400
64. คุณสอาด พิมพกันต์	400
65. คุณสมพิศ สวัสดิ์มีโชค	400
66. คุณนิภา เจริญจิตร	330
67. คุณเสาวลักษณ์ เพียงอภิชาติ	310
68. คุณศิริพร ดวงสวัสดิ์	300
69. คุณเดชทัต จาตุรัตานนท์และครอบครัว	300

๑๒๔

70. คุณอรุณพร ประทักษ์การ	300
71. คุณประมวล สมณะ	300
72. คุณเดวี ชิงห์	300
73. คุณฐานิตา จันทร์วัฒนังกุล	300
74. คุณจารุณี เกตุรวม	300
75. คุณนรวรัตน์ ไชยเพชร	300
76. คุณอรุษา-คุณอดิศักดิ์ จันทร์วิรุจ	300
77. คุณอัญชลี เกียรติสีสกุลและครอบครัว	300
78. คุณธนิดา เขียมโสภาสและครอบครัว	300
79. แมงชีว์พัฒนา อภิญาณี	260
80. คุณปลีก ชุนสมาน	200
81. คุณบัทมา จารุวัต	200
82. คุณแม่เชี่ยม แซแทน	200
83. คุณอติตยา ต้นพิพัฒน์	200
84. คุณธัญพร ภูบงบอน	200
85. คุณพิสุทธิ์ จันทร์วัฒนังกุล	200
86. คุณบุศรา ตันทสุวรรณและครอบครัว	200
87. คุณนิรุต พวงเงินและครอบครัว	200
88. คุณฉัตรชัย-คุณเมตตา สุขแก้วและครอบครัว	200
89. คุณจิราภรณ์ พรหมอินทรและครอบครัว	200
90. คุณวีรวรรณ โรจนวานิชและครอบครัว	200
91. คุณวัชรวิ ออนเจริญ และครอบครัว	200
92. คุณนงนุช สำราญปภัตสรและครอบครัว	200
93. คุณณัฐยาภรณ์ วงศ์บุญเกื้อกุลและครอบครัว	200
94. พล.ต.ต.สว่าง บุรพาเดชะ	180
95. คุณนรวรรณ กันนิจ	170

๑๒๕

96. คุณรัตนา มธุรส	150
97. คุณวริศรา เพ็ชรทับทิม	130
98. คุณยุพิน ประกาศศิริ	100
99. คุณณัฐวรินทร์ เขียววงศ์	100
100. ส.อ.นิพนธ์ คังคา	100
100. คุณแม่เสียม แซ่เตี่ยว	100
102. คุณศิริรัตน์ สรีระเทวิน	100
103. คุณชัยภัทร วงศ์พรกุล	100
104. คุณธนัท วงศ์พรกุล	100
105. คุณเสาวนีย์ หุ่นวงศ์ธรรม	100
106. คุณเกษริน บุญศรี	100
107. คุณธิดารัตน์ จารูวัต	100
108. คุณวรรณ เหมหิรัญพงศ์	100
109. คุณธัญญรัตน์ สุนรงค์	100
110. คุณพรรณชนก บุญสำราญ	100
111. คุณจิระภัทร พลายงามและครอบครัว	100
112. คุณเสมา จาบสุวรรณและครอบครัว	100
113. คุณศิวพร ขาวขำ	100
114. คุณเทพสุณี พระประเสริฐและครอบครัว	100
115. คุณรังสรรค์ วงษ์บุญหนักและครอบครัว	100
116. คุณปานทอง สุขสะอาด	100
117. คุณอุทัย-คุณบุญเลิศและครอบครัว	100
118. ด.ญ.วรัญญา ทองมะลิวัลย์	100
119. ด.ต.มงคล-คุณพรรณณี-คุณเจตวัฒน์ เตื้อติรชน-คุณฉวีวรรณ ชีนาภิรักษ์และครอบครัว	100
120. คุณสมบุญ-คุณกฤษณา โรจนานำรุ่งชัย และครอบครัว	100

๑๒๖

121. คุณวรุฒม์ เจียงเพ็ง-คุณสมหวัง คุณอภิญา-คุณพีรณัฐ วงษ์ประเสริฐ	100
122. คุณเดชา เกื้อกุลและครอบครัว	100
123. คุณพรรณทิพา สุนทรสารทูลและครอบครัว	100
124. คุณจันทิมา สิงหนาทและครอบครัว	100
125. คุณอัฉรา ตันเจริญ	100
126. คุณเฉลิมพร เกยสุวรรณ	100
127. คุณเยาวมาล สุขแกและครอบครัว	100
128. คุณสุภารัตน์ ถินหัวเตยและครอบครัว	100
129. คุณนิชดา พงษ์แย้ม และครอบครัว	100
130. คุณสมรวดี แสงศรี	100
131. คุณสุธี ปัทมเนตร	100
132. คุณกมลนันทิ นามวิเศษ	100
133. คุณสุคใจ ฟองสวัสดิ์และครอบครัว	100
134. คุณแสงทอง แห่งงามและครอบครัว	100
135. คุณประภา ไชยฤกษ์	100
136. คุณจิระวรรณ พึ่งสกุล	100
137. คุณจิราภรณ์ ทองคำ	100
138. คุณสังวาลย์ ศรีสมศักดิ์	70
139. คุณสมพงษ์ องค์กรเยี่ยม และครอบครัว	50
140. คุณอุทัย รุ่งสัมพันธ์	50
141. คุณจุไรรัตน์ รุ่งเรืองและครอบครัว	50
142. คุณอริญา กนกวลัย	50
143. คุณสุธีรา เทพวงศ์	50
144. คุณจุฑามาศ เถาว์ชาลี	50
145. คุณอมรรัตน์ หาญตะ	50

๑๒๗

146. คุณเนตรนภา สุวรรณपाल	50
147. คุณณัทธชาภา จันทร์แสง	50
148. คุณพัชยา อินทอง	50
149. คุณนิตยธิดา ภัทรธีรกุล	40
150. คุณนพมาศ วงศ์เมินและคุณพัชรี สุดกังวาน	40
151. คุณพีระ ธาตุพิกุลทอง	20
152. คุณปวีรีดา จิตปรีดาและครอบครัว	20
153. คุณพัชณิชา สุภาพและครอบครัว	20
154. คุณนิติพร ลุนลีและครอบครัว	20
155. คุณพิธาน จินดาวัฒนวงศ์	20
156. คุณสถุษาณี แผนพุกธาและครอบครัว	20
157. คุณอุทิศรี จันทร์เตบ	20
158. คุณรุ่งนภา ประสีระเก	20
159. คุณอุมาภรณ์ สวัสดิ์	20
160. คุณคำปุ่น ปองธนธ์	20
161. คุณพัชรา สุดกังวาน	20
162. คุณจำรัส วงศ์ประเสริฐ	20
163. คุณปราณี ภิรมย์	20
164. คุณเพิ่มพงศ์-ศ.ช.เอกสหัส ธนพิพัฒน์สัจจา	20

รวม 120,008.99 บาท

ชมรมกัลยาณธรรมขอนแก่นมูลนิธิไมทนาแรงศรัทธาในการ

ร่วมสร้างธรรมทานเพื่ออ้อมถวายเป็นพุทธบูชา ...สาธุ

